

VEISTE TÕUARETUS, EPK ja EHF pullide kasutus

Pm.mag. Tõnu Põlluäär
Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu
tõuraamatu- ja aretusosakonna juhataja
5167821; punane.kari@mail.ee

JKK ja ETKÜ ühine piirkondlik
infopäev
18. märts 2010

Veisekasvatuse areng Eestis

(piimatootmine):

* kõik algandmed pärinevad Jõudluskontrolli Keskusest

aasta	veiseid	sh lehmi (tuh)	Lehmi jk-s	JK%	Piimatoodang JKK andmetel	Piima hind (EEK)
1990	757,8	280,7	235 627	83,9	4232 – 4,09 – 3,22	
1995	370,4	185,4	123 033	66,4	3666 – 4,08 – 3,17	2,11
2000	252,8	131,0	102 524	78,3	4960 – 4,29 – 3,28	2,72
2005	249,5	112,8	101 285	89,8	6509 – 4,21 – 3,31	3,84
2007	240,5	103,0	95398	92,6	7052 – 4,15 – 3,36	4,20
2008	237,9	100,4	92698	92,3	7390 – 4,12 – 3,36	4,63
2009	235,0	95,8	89389	93,3	7447 – 4,14 – 3,37	3,28

VEISTE JÕUDLUSKONTROLLI ARENG (aluseks aastalehmade arv):

aasta	EPK arv	EPK %	EHF arv	EHF %	EK arv	EK %	KOKKU
1970	151 100	68,7	67628	30,8	1131	0,5	219 867
1980	162 153	61,8	99308	37,8	984	0,4	262 445
1990	121 125	49,1	125 235	50,7	566	0,2	246 926
2000	29875	29,3	71799	70,3	443	0,4	102 117
2005	26607	26,5	73261	73,0	537	0,5	100 405
2009	20578	23,0	68058	76,1	475	0,5	89389

Piimatoodang (aastalehm)

aasta	EPK piim	EPK r%	EPK v%	EHF piim	EHF r%	EHF v%	EK piim	EK r%	EK v%	Kõik piim	Kõik r%	Kõik v%
1970	3167	3,72		3457	3,65		3003	4,28		3256	3,69	
1980	3526	3,94		3791	3,81		3394	4,27		3626	3,89	
1990	3869	4,17	3,30	4586	4,01	3,15	3430	4,43	3,32	4232	4,09	3,22
2000	4441	4,39	3,36	5182	4,20	3,25	3936	4,78	3,49	4960	4,29	3,28
2005	5962	4,32	3,42	6722	4,17	3,31	4524	4,59	3,44	6509	4,21	3,34
2008	6891	4,25	3,44	7582	4,08	3,34	4748	4,54	3,41	7390	4,12	3,36
2009	6995	4,28	3,44	7614	4,09	3,35	4701	4,64	3,42	7447	4,14	3,37

Piimatoodangu jagunemine (piima kg järgi, 2009. a)

tõug	≤ 4000	4001...6000	6001...8000	8001...10000	> 10000
EPK	498 – 2,9%	4582 – 26,4%	7465 – 43,1%	3724 – 21,5%	1050 – 6,1%
EHF	725 – 1,3%	8946 – 16,4%	21994 – 40,5%	15931 – 29,3%	6719 – 12,3%
EK	73 – 19,7%	238 – 64,2%	50 – 13,4%	8 – 2,1%	2 – 0,6%
MUUD	24 – 21,2%	68 – 60,2%	18 – 15,9%	3 – 2,7%	0
Kõik	1320 – 1,8%	13834 – 19,2%	29527 – 40,9%	19666 – 27,2%	7771 – 8,3%
2008	2,3%	20,8%	42,4%	26,2%	10,8%

Lehmade arv ja toodang maakondades 2009. a:

Maak.	Lehmi piim, kg ± 08	maak.	Lehmi piim, kg ± 08
Harju:	5,0% 6960	Pärnu:	10,8% 7148
Hiiu:	0,5% 4947 (-249 kg)	Rapla:	6,3% 7665 (+350 kg)
Ida-Viru:	1,9% 6997 (+354 kg)	Saare:	5,9% 6684
Jõgeva:	10,6% 7923	Tartu:	6,5% 8507
Järva:	15,5% 7457 (-180 kg)	Valga:	3,7% 6860
Lääne:	3,2% 6588	Viljandi:	7,6% 7040
Lääne-Viru:	12,5% 7731	Võru:	3,5% 7237 (+224 kg)
Põlva:	6,7% 8027		

Tõuraamatu lehmade toodangu dünaamika (EPK):

TR	A.L.	%	Piim	R%	V%
A	16705	80,9	7227	4,27	3,45
A ± B 2009			815 (11,3%)	-0,07%	+0,03%
A ± B 2008			691 (9,7%)	-0,06%	+0,04%
A ± B 2007			623 (9,3%)	-0,04%	+0,03%
A ± R 2009			1411 (19,5%)	-0,09%	+0,06%
A ± R 2008			1385 (19,5%)	-0,08%	+0,06%
A ± R 2007			1172 (17,6%)	-0,04%	+0,08%
B	1281	6,2	6412	4,34	3,42
B ± R 2009			596 (9,3%)	-0,02%	+0,03%
B ± R 2008			691 (10,8%)	+0,02%	+0,02%
B ± R 2007			549 (9,1%)	0	+0,04%
R	2669	12,9	5816	4,36	3,39

Tõuraamatu lehmade toodangu dünaamika (EHF):

TR	A.L.	%	Piim	R%	V%
A	49955	73,4	7828	4,07	3,35
A ± B 2009			226 (2,9%)	-0,06%	+0,01%
A ± B 2008			247 (3,2%)	-0,04%	+0,01%
A ± B 2007			313 (4,3%)	-0,04%	+0,02%
A ± R 2009			1240 (15,8%)	-0,13%	+0,02%
A ± R 2008			1307 (16,7%)	-0,12%	+0,03%
A ± R 2007			1305 (17,4%)	-0,11%	+0,03%
B	7855	11,5	7602	4,13	3,34
B ± R 2009			1014 (12,9%)	-0,07%	+0,01%
B ± R 2008			1060 (14,0%)	-0,08%	+0,02%
B ± R 2007			992 (13,8%)	-0,07%	+0,01%
R	10222	15,0	6588	4,20	3,33

IGALE JK ALUSELE KARJALE KOHUSTUSLIK

(teave JK aluste karjade omanikele JK infolehega XI 2009)

- Sünniregister
- Seemendusregister ja/või arve-seemendustunnistus
- LV JK raamat (LV jk)
- Anda looma müügi puhul kaasa põlvnemistunnistus
- Aretusspetsialisti märkuse peale, et karjas ei vasta põlvnemine algandmetele, teha GE.
- 1% TR A osa lehmade juhusliku valikuisse sattumise korral korraldada GE (analüüsi tasub ETKÜ, menetluskulud loomaomanik)
- Sugupullide TR-sse kandmisel on GE kohustuslik
- Vabapaarituse andmed edastada vähemalt 2 x a. JKK-sse
- Arhiveerimine: lehmakaart 15 a, seemendus- ja sünniregister 25 a.

VEEL TEAVET:

- Tõuloomade müük on endiselt aktuaalne (Usbekistan, Türgi, Valgevene, Venemaa jne.)
- Müük toimub vaid JK alustest karjadest (soovitatav KS)
(info Tõuloomakasvatuse 2/07; 4/07; 1/10; ETKÜ 27.04.07; 28.08.07)
- Eestist ostu puhul võiksite enam uurida karja veterinaarset tausta
- Tõu määramise aluseks on reeglina isa tõug (erand RH). Andke PRIA-sse sama tõug, mis JKK-sse.
- Kui parandate vigu JKK-s, siis parandage neid ka PRIA-s (puudutab tõu muutusi). Kontrollige, et mõlemas AB-s oleks üks ja sama info
- Küsimuste korral võtke ühendust piirkonna aretusspetsialistidega

Lihaveiste arv (JK seis 01.01.10):

Tõug	pt	%	ristandid	%	kõik	%
Ab	811	5,6	3496	24,0	4307	29,6
Ba	28	0,2	444	3,1	472	3,2
Bb	8	0,05	339	2,3	347	2,4
Ch	273	1,9	661	4,5	934	6,4
Hc	429	2,9	105	0,7	534	3,7
Hf	607	4,2	2668	18,3	3275	22,5
Li	555	3,8	3091	21,2	3646	25,0
Pi	5	0,03	196	1,3	201	1,4
Si	104	0,7	532	5,0	839	5,8
Kõik	2820	19,4%	11735	80,6%	14555	x
PRIA 01.01.10 kokku: 33731 (+5916)						
JK-s 43,1% kõikidest LV						

Lihaveiste JK näitajad 2009:

Tõug	sünnimass	200p	365p
Ab	1185 37,0	205 196,3	78 243,6
Ba	172 43,7	6 211,0	30 336,1
Bb	180 43,1	22 276,2	9 366,3
Ch	382 42,6	74 285,6	39 395,7
Hc	133 29,6	3 106,7	10 193,0
Hf	898 40,5	148 233,2	71 335,4
Li	1195 40,9	62 239,0	39 377,3
Pi	40 38,7	2 310,0	5 358,5
Si	366 39,7	141 265,1	69 375,7
Kokku:	4551	663	350

SEUROP

(01.01.09 – 20.11.09 realiseerimise põhjal)

	LEHM	%	PULLIK	%	LEHMIK	%	KÕIK	%
TR pulli järglane	273	82,7	864	56,7	183	49,1	1320	59,3
Import-pulli järglane	7	2,1	183	12	1	0,3	191	8,6
EE pulli järglane	33	10	9	0,6	38	10,2	80	3,6
Isata järglane	17	5,2	468	30,7	151	40,5	636	28,6
Kokku:	330	x	1524	x	373	x	2227	x

SEUROP

	ARV	U – R %	O – P %	Klass määrata	Keskm. vanus real.-l (kuud)	Keskm. lihakeha mass (kg)	Keskm. rasvasus-klass
LEHM	330	9,4	80,9	9,7	72,9 6a.11k	297,3	2,3
LEHMIK	373	7,5	90,1	2,4	26,9	240,6	2,3
PULLIK	1524	20,6	74,7	4,7	20,5	285,1	1,8

SEUROP

Tõug	arv	%	Vanus (kuud)	Lihakeha mass (kg)	Rasvasus klass
Ab	559	29,5	23,5	272,4	1,84
Ba	79	4,2	21,2	282,8	1,77
Bb	113	6,0	17,7	275,2	1,85
Ch	84	4,4	19,2	297,0	1,74
Hc	7	0,4	20,3	178,3	1,29
Hf	360	19,0	22,5	267,3	1,94
Li	497	26,2	22,0	290,5	1,82
Pi	44	2,3	18,3	240,9	1,39
Si	154	8,1	18,7	266,9	1,83
KOKKU	1897	X	21,8	276,4	1,87

MILLISEID TUNNUSEID LEHMAL HINNATAKSE?

ÜLDTUNNUSED: TÜÜP, UDAR, JALAD = üldmulje

LINEAARSED TUNNUSED (EPK 14; EHF 16):

Tüübitunnused: kõrgus, rinna laius, kere sügavus, keha nurgelisus (EHF), laudja laius, laudja sirgus

Udaratunnused: eesudara kinnitus, tagaudara kõrgus, keskside, udara põhja kõrgus, esi- ja taganisade asetus, esi- ja taganisade pikkus

Jalatunnused: tagajalad tagant (EHF), tagajalad küljelt, sõrgats (EPK), sõranurk

KUIDAS VALIDA GENEETILISE HINDAMISE TULEMUSTE ALUSEL PARIM PULL?

ÜLDREEGEL: MIDA KÕRDEM ARETUSVÄÄRTUS SEDA PAREM

(ehk teisiti, mida madalam aretusväärus, seda halvem)

ÜLDTUNNUSED: SPAV, SSAV, SVAV, SKAV, SGAV, STAV, TÜÜP, UDAR, JALAD
LINEAARSED TUNNUSED: kõrgus, rinna laius, kere sügavus, keha nurgelisus (EHF), laudja laius, tagajalad tagant (EHF), eesudara kinnitus, tagaudara kõrgus, keskside, udara põhja kõrgus

ERANDREEGEL: ARETUSVÄÄRTUS KESKMINNE ehk 100 ON KÕIGE PAREM

(ehk teisiti, kõige madalamad ja kõige kõrgemad AV-d on halvimal)

LINEAARSED TUNNUSED: laudja sirgus, tagajalad küljelt, sõrgats (EPK), sõranurk, esi- ja taganisade asetus, esi- ja taganisade pikkus

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

ÜLDHINNE (17 – 77%):

Enam: 71 – 74p (halb) 70 - 77%

Vähem: > 85p (väga hea) 17 - 21%

LAUDJA LAIUS (37 – 43%):

Enam: lai (8-9p) 41-43%

Vähem: keskm. (3-5p) 36 - 37%

LAUDJA SIRGUS (37 – 43%):

Enam: tõusev (1-2p) 40-43%

luipu (8-9p) 40-42%

Vähem: täisnurk (4-6p) 37%

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

EESUDARA KINNITUS (31 – 55%):

Enam: nõrk (1-3p) 42 - 55%
Vähem: tugev (7-9p) 31%

EESUDARA KINNITUSE SEOS SOM. RAKKUDEGA:

Mida nõrgem on eesudara kinnitus, seda enam on somaatilisi rakke.

1- 3p 150...200000; 4-6p - ~140000; 7-9p - 110000

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

UDARA PÕHJA KÕRGUS (33 – 70%):

Enam: kannaliigesega tasa või alla (1-3p) 45 - 70%
kusjuures 1p (rippudar, allapoole kannaliigest) 70%
Vähem: ülalpool kannaliigest (7-9p) 31%

UDARA PÕHJA KÕRGUSE SEOS SOM. RAKKUDEGA:

Mida enam udara põhi allapoole kannaliigest on,

seda enam on somaatilisi rakke.

1- 3p 150...250000; 4-6p - ~130-150000; 7-9p - 110000

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

NISADE ASETUS (35 – 55%):

Enam: väljapoole hoidev (1-3p) 42 - 55%
kusjuures 1p (väga laiali) 55%
Vähem: parallelselt või pisut sissepoole (5-9p) 37-39%

NISADE ASETUSE SEOS SOM. RAKKUDEGA:

Mida enam nidad väljapoole laiali hoivad, seda enam on somaatilisi rakke.

1- 3p 140...180000; 4-9p - ~120-130000

(9p – SRA hakkab tõusma)

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

NISA PIKKUS (37 – 46%):

Enam: pikk nisa (7-9p) 40 - 46%
kusjuures 9p (väga pikk nisa) 46%
Vähem: keskmise pikkusega nisa(2-5p) 35-36%

NISA PIKKUSE SEOS SOM. RAKKUDEGA:

Mida pikem on nisa, seda enam on somaatilisi rakke.

1- 6p 120...130000; 6-8p - ~135-145000; 9p - 180000

Karjast väljalangemine enne 3. lakt.:

TAGAUDARA KÕRGUS (37 – 51%):

Enam: madal tagaudar (1-3p) 42 - 51%
Vähem: kõrge tagaudar (6-9p) ~37%

SÕRANURK (38 – 50%):

Enam: lame (1-3p) või püstine (8-9p) 40-50%
Vähem: nurk ~45 kraadi (4-6p) ~38%

TAGAJALAD KÜLJELT (37 – 50%):

Enam: liiga püstine (1p) või saabel (8-9p) >40%
Vähem: ~150 kraadi (4-6p) 37%

Pullide pakkumine I 2010:

EPK 15 ja EHF 66 omaaretatud pulli

EPK 5 vabatest pulli (50.- doos)

IMPORTPULLID (52):

4 TP (1 SS); 2 AP pulli (1 SS); 2 SRB; 6 RH

38 EHF (7 SS)

40 (nii oma kui import) lihatõugu pullide sperma
(9 eri tõugu)

Pullide pakkumine I 2010:

PARIMAD ja TAGASIHOIDLIKUMAD NÄITAJAD EPK PAKKUMISES I 2010:

PIIM , kg		RASVA %	
Bermon 1580	Saff 175	Saff 0,36	Bermon - 0,65
Carro 1485	Garbus 349	Safor 0,23	Bruma -0,60
VALGU %		TÜÜP	
Saff 0,15	Futlar -0,27	Carma 117	Boiman 86
Garbus 0,12	Gnien -0,24	Carmon 113	Aksen 91
		Bermon 110	Saff 91
UDAR		JALAD	
Bermon 112	Garham 93	Carma 124	Gnien 92
Futlar 112	Bruma;Aksen;Saff 96	Carmon 119	Bermon; Garbus 101
Safor 109		Bruma 118	
SSAV			
Bruma 123	Garbus 79		
Gnien 119	Futlar 92		
Boiman 116			

Pullide pakkumine I 2010

PARIMAD ja TAGASIHOIDLIKUMAD NÄITAJAD EHF PAKKUMISES I 2010:

PIIM , kg		RASVA %	
Rodeo 2881	Profil 792	Bertus 0,33	Talis -0,85
Jerico 2813	Lamberg 839	Belro 0,20	Langelore -0,76
Talis 2713			
VALGU %		TÜÜP	
Aker 0,20	Langelore - 0,36	Marlon 123	Aker 78
Lancelot 0,16	Hermes - 0,23	Toendra 120	Genua 79
UDAR		JALAD	
Jolink 129	Lambro 81	Welton 119	Frello 80
Match 126	Jerico 82	Marmax 116	Prelüüd 82
Eduard 125	Allegro 86		Marlon 82
SSAV			
Belmar 125	Hasler 80		
Profil 122	Felson 82		
Eduard 121	Miracle 83		
Aker 121			

SOOVITAN JÄRGMISI PULLE

(vt ka Tõuloomakasvatus 1, 2010):

EPK:

Carro 359; Carmon 365; Carma 360;

EHF:

Berlingo 6375, Delgado 6308, Bremen 6404,

Rodeo 6368, Bartele 6401

Rubert-Red 6364

VISSID jt. üritused 2010

EHF - N. 06.05 Luigel

SAARTE - N. 10.06 Saaremaal

EPK - L. 03.07 Ülenurmel

SÜGISNÄITUS - L. 04.09 Ülenurmel

ELVKS 10 aastat - 04. - 05.06

TR 125 aastat - november

Täna Teid kuulamast!

